

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HARALD HØFFDING
OG
C. N. STARCKE

BIDRAG TIL FORSTÅELSE AF DERES
INDBYRDES FORHOLD

AF
V. STARCKE

LEVIN OG MUNKSGAARDS FORLAG
KØBENHAVN — MCMXXVIII

HARALD HØFFDING
OG
C. N. STARCKE

BIDRAG TIL FORSTÅELSE AF DERES
INDBYRDES FORHOLD

AF
V. STARCKE

LEVIN OG MUNKSGAARDS FORLAG
KØBENHAVN — MCMXXVIII

I 1926 skrev Prof. H. Høffding en Afhandling, under Titlen »Philosophy in the North in the last Decades«¹⁾, i hvilken han giver en Oversigt over nordisk Filosofi siden 1908. Da han i denne Afhandling omtaler de fleste danske filosofiske Forfattere uden blot at nævne min afdøde Far, Prof. C. N. Starcke, skrev jeg et »Åbent Brev til Prof. Høffding«, der offentliggjordes i »Politiken« d. 30—6—26. I dette spurgte jeg, hvorledes Prof. Høffding videnskabeligt og menneskeligt mente at kunne forsvare at fortie min Fars Arbejder, — så meget mere, som denne, lige fra sine Ungdomsarbejder, blandt andet var en skarp Kritiker og stærk Modstander af netop Prof. Høffdings Moral-filosofi.

I samme Nr. af Bladet svarede Prof. Høffding, at Grunden til, at han ikke havde nævnt disse Arbejder, var den, at efter hans Skøn lå de betydningsfuldste Arbejder fra Prof. Starckes Hånd før 1908, og at dennes Arbejde på Sociologiens og Etikens Område omtaltes i en Oversigt, som Prof. Høffding i 1908 skrev i »Revue de Métaphysique et de Morale«.²⁾ Denne Omtale fylder en halv Linie. Prof. Høffding tilføjede, at han i IIII Ud-gave af sin Etik (1913) havde givet Svar på Prof. Starckes Kritik, og at han ikke havde fundet Grund til at gentage denne Antikritik.

I »Politiken« svarede jeg d. 3—7—26, at af de Værker, hvori min Far kritisk beskæftiger sig med Prof. Høffdings Relativitetsmoral, udkom »Personlighedens Moral« i 1912 og »Videnskab og Kulturudviklingen« i 1919.

Jeg omtalte eksempelvis Bogen om Spinoza fra 1921, der i Udlandet har vakt betydelig Interesse, og refererede nogle Udtalel-

¹⁾ »The Monist«, Vol. XXXVI. No. 2. S. 177—197.

²⁾ »Rev. de Métaph. et de Morale« XVI. S. 671.

ser om den, som jeg senere skal komme tilbage til. Disse Udtalelser var af en så betydende Vægt, at de gav mig Ret til at fastslå, at man ikke uden videre kunde feje f. Eks. dette Værk tilside, som værende uden Betydning, og, da Prof. Høffding skønnede, at Værkerne fra før 1908 var endnu betydningsfuldere, udtalte jeg, at man med nogen Grund kunde undres over, at de senere Arbejder fra denne Mands Haand ikke værdigedes Omtale.

Da jeg således ikke kunde forklare mig Prof. Høffdings Skøn som sagligt begrundet, sluttede jeg mit Gensvar som følger:

»Betænker man den Virksomhed De udfoldede under Forsøgene på at hindre min Fars Ansættelse som Professor ved Universitetet, vil De sikkert være den første til at forstå, at det ikke er om Dybden af Deres videnskabelige Indsigt, man er i Tvivl, men netop om Sagligheden af Deres Skøn«.

Til dette bemærker Prof. Høffding i sin Bog »Erindringer«¹⁾: at »det er Usandhed, når en Søn af Starcke i et Blad har talt om den »Virksomhed«, jeg skulde have udfoldet for at udelukke hans Fader«.

Man vil derfor forstå, at det er naturligt, at jeg søger at svare Prof. Høffding, ikke blot for at vise, at det er urigtigt, når Prof. Høffding omtaler det nævnte Forhold som Usandhed, men fordi jeg mener, at der endnu ikke er givet min Far Oprejsning for den Uret, der blev begået imod ham, og for hvilken Prof. Høffding bærer det centrale Ansvar.

I sine »Erindringer«²⁾ nævner Prof. Høffding, at han ikke har villet fremkomme med en Svarartikel: »dels fordi jeg syntes at Tonen udelukkede et Svar, men dels fordi det var mig imod så snart efter Starckes Død at fremdrage disse kedelige Ting«.

Tonen i mine Indlæg var præget af den Saglighed og Høflighed som Prof. Høffdings Alder og hele officielle Hædersposition gjorde naturlig, uden dog at være underdanig. Jeg tror, at Prof. Høffding forvexler Tonen med Realiteten i mit Indlæg, som var et skarpt Angreb, skarpt, fordi der bagved lå en Vrede, som

¹⁾ Gyldendal. 1928. S. 258—260.

²⁾ S. 260.

jeg ikke skammer mig ved at være bekendt, fordi jeg altid har følt den som en retfærdig Vrede.

Jeg ved få Ting, der har gået mig så dybt i Sinde, fordi jeg dengang så, hvorledes den Behandling min Far gjordes til Genstand for, krænkede hans Retsfølelse og vanskeliggjorde hans Gerning. Jeg skal dog, så nøgternt det lader sig gøre, holde mig til en Dokumentation ved trykte og skrevne Kilder, og her se bort fra det meste af det store Antal Vidnesbyrd gennem private Udtalelser og Breve, som jeg ellers råder over.

Prof. Høffding udtaler som sagt¹⁾, at det er Usandhed, når jeg har talt om den Virksomhed han skulde have udfoldet for at udelukke min Far. Side 258 skriver han selv: »Jeg besluttede da ved Nytaarstid 1915 at indgive min Afskedsansøgning, fra næst følgende første Sept. at regne. *Resten af Semestret optoges til dels af meget trættende og pinlige Fakultetsforhandlinger om, hvem der skulde være min Efterfølger*«. ²⁾ Jeg kan ikke se rettere, end at dette er et Vidnesbyrd om, at Prof Høffding ihvertfald ikke har været uvirksom.

Prof. Høffding skriver videre: »Jeg vil ikke her gå nærmere ind på disse Forhandlinger, ligesålidt som på de nye Forhandlinger og den Konkurrence der blev nødvendig, da min første Efterfølger afgik ved Døden. Jeg dølger ikke, at Lysten til fortsat Universitetsvirksomhed i høj Grad svandt på Grund af adskiligt, jeg ved den Lejlighed oplevede«.

Til Trods for Prof. Høffdings Modvilje, skal jeg her give et Resumé af disse Forhandlinger.

Den 23--2--15 bevilgedes Prof. Høffdings Afskedsbegæring. Det ledigblevne Embede opsloges ledigt, og der indkom 7 Ansøgninger.³⁾

¹⁾ S. 259.

²⁾ Alle Udhævelser i dette Skrift er mine.

³⁾ Univ. Årbog. 1914—15. S. 565.

Den 4—5—15 sendte det filosofiske Fakultet en Erklæring til Konsistorium, hvori det udtaltes, at de 4 Ansøgere (Dr. Kure, Pastor Geismar, Mag. Rubin og Dr. Dam) ikke kunde komme i Betragtning. Om den femte (Dr. V. Kuhr) indskrænkede Fakultetet sig til at udtale en Anerkendelse af hans Dygtighed som en lovende ung Videnskabsmand. Overfor de to resterende Ansøgere (Dr. Thomsen og Dr. Starcke), delte Fakultetet sig i to omtrent lige store Dele. 12 Medlemmer (Dines Andersen, Buhl, Dahlerup, Erslev, Gertz, Heiberg, Høffding, Jespersen, Jónsson, Nyrup, Sarauw, Wilkens) udtalte, at Dr. Thomsen burde ansættes, medens 11 Medlemmer (Vilh. Andersen, Friis, Kroman, Lehmann, Møller, Olrik, Paludan, H. Pedersen, Sandfeld-Jensen, Steenstrup, Vedel) udtalte, at Dr. Starcke burde ansættes, og *samlet indstillede Fakultet derfor, at der skulde afholdes en Konkurrence, ifølge Universitetets Retsregler § 40*, hvori det hedder, at der skal afholdes offentlig Konkurrence, hvis der findes flere Ansøgere, mellem hvilke Valget findes tvivlsomt.

Sjældent har Valget mellem Professoremner været mere tvivlsomt. Alligevel sendte Konsistorium Indstillingen tilbage til Fakultetet med Henstilling om at undgå Konkurrence, begrundet med Hensynet til den ene Ansøgers Alder (Dr. Starcke var 57 År).

Derefter anbefalede Fakultetsflertallet på 12 Medl. at indsætte Dr. Thomsen *uden* Konkurrence, medens Mindretallet på 11 Medl. fastholdt, at Konkurrence, eller ialtfald en Prøve i en eller anden Form, »i det foreliggende Tilfælde vil være den eneste retfærdige Fremgangsmåde«, hvilket nærmere motiveredes.¹⁾ Det hævdes, at det i Universitetsfundatsen forudsatte Tilfælde, at Valget findes tvivlsomt, foreligger ubetinget, og udtales »at den skarpe Meningsforskel om de to Ansøgers hidtidige litterære og øvrige Virksomhed, der i det hele har vist sig i Fakultet, gør det efter vor Mening særlig nødvendigt at tilkalde udenforstående uvildige Dommere.²⁾

¹⁾ Smst. S. 571.

²⁾ Smst. S. 571.

»Mindretallet er nu ikke blind for de forskellige praktiske Vanskeligheder, der knytter sig til en sådan Løsning, men *bortset fra, at den efter dets Mening er påbudt i Fundatsen, forekommer den at være den Udvej, der yder den størst mulige Garanti for den retfærdige Bedømmelse, som Ansøgerne har Krav paa.*»¹⁾)

Overfor Spørgsmålet, om Dr. Starckes Alder, hævdede Mindretallet, at *det anså Anciennitet for et Plus*, når de videnskabelige Kvalifikationer står lige, men indrømmede, at Dr. Starckes Alder i og for sig kunde frembyde nogen Betænkelighed, som Mindretallet dog ikke har kunnet tillægge nogen afgørende Betydning. En sådan har hverken Universitetets Retsregler eller Praxis tidligere tillagt den. Mindretallet fastholder derfor sin og Fakultetets oprindelige Indstilling »og anser det for vilkårligt og uberettiget pludselig overfor Dr. Starcke faktisk at indføre en Aldersgrænse«.

Flertallet havde i sin Erklæring udtalt sig, dels anerkendende om Dr. Thomsens Produktion og Viden, dels kritisk om hans Tone og ubesindlige Udtalelser. Om Dr. Starcke havde det fremsat en Række overordentlig nedsættende Udtalelser, (»Mangel på Nøjagtighed og Skarphed i Tanken«, — »Tilbøjelighed for mange og tomme Ord« o. s. v.).

Mindretallet havde i sin Erklæring udtalt sig anerkendende om Dr. Thomsens Hovedarbejde indenfor den nyere Filosofis Historie, men rettet væsentlige Indvendinger mod andre Sider af hans Forsken og hans Væsen. Om Dr. Starcke udtalte det, at han »ved Skæbnens Ugunst ikke fik Adgang til nogen akademisk Lærerpost på en Tid, da han, for snart 20 År siden, allerede havde frembragt en Række Arbejder, der syntes at gøre ham kvalificeret til en sådan«. Hans Arbejder omtales, dels anerkendende, dels kritisk, og begge Ansørgernes personlige Egenskaber omtales. Det fremhæves, at en Forbigåelse i Dr. Starckes Alder vilde betyde en Udelukkelse for stedse, medens dette aldeles ikke galdt Dr. Thomsen. (Prof Kroman var da 69 År og Prof. Wil-

¹⁾ S. 571.

kens 71 År, hvilket betød, at næste Vakance var umiddelbart forestående, så Dr. Thomsen derefter kunde rykke ind).

Den 9—6—15 indstillede Konsistorium til Ministeriet, at der *ikke* afholdtes Konkurrence og at Dr. Thomsen udnævntes til Prof. i Filosofi.

Den 19—6—15 udnævnte Ministeriet derefter Dr. Anton Thomsen til Prof. ved Universitetet.

I »Berlingske Tidende« offentliggjorde Dr. Starcke d. 23—6—15 en Beklagelse over at være blevet afskåret fra den Ret, som Universitetets Statuter hjemlede ham til, gennem en Konkurrence at dokumentere sine Kvalifikationer.

Han skriver: »At man har ment at kunne tilsidesætte Statuternes klare Bestemmelser, er sket under Henvisning til, at min Alder skulde være et så stort Minus, at en Konkurrence ikke vilde kunne opveje det. Men da dette Aldershensyn ikke er fæstnet i Statutterne eller i det hele ved nogen objektiv Bestemmelse, kan det ikke undgås, at Afgørelsen får Karakter af en ved juridisk Fortolkning dækket Vilkårighed, idet man dog næppe på nogen Måde vil hævde, at jeg er svækket af Alder«. Og videre: »Forholdene herhjemme er jo sådanne, at som Regel ingen kan hellige sig videnskabeligt Arbejde, med mindre han får en Stilling eller har en Formue. At jeg i de mange År, hvor jeg har været henvist til at tjene mit Brød, alligevel har kunnet holde mig á jour med min Videnskab, selv om den Ro, der kræves til større, skriftlige Arbejder, blev mig nægtet, kan jeg ikke forlange, man skal tro, blot fordi jeg siger det. Men desto mindre burde man nægtet mig Adgangen til nu at dokumentere, at det er Tilfældet. At man har slået den Ret hertil, som mine tidligere Arbejder har givet mig, og som Universitetsstatutterne gennem Fakultetets Afstemning hjemlede mig, ud af Hånden på mig, vil vistnok enhver forstå, at jeg har Grund til at føle såre dybt, som et under de foreliggende Forhold ganske uformødent Overgreb«.

Den 9—5—17 nedsatte Konsistorium et Udvalg til Fastsættelse af Regler for Ansættelse af Professorer, der den 26—6

--18 affattede en Anordning desangående.¹⁾ Heri foreslås, at Fakultetet nedsætter et Udvalg blandt de nærmest sagkyndige. I § 6 hedder det under Punkt 1) og 2): »Konkurrence skal afholdes: 1) hvis et fagkyndigt Udvalg med et Flertal gør Indstilling derom, 2) hvis et Udvalgsmedlem afgiver Indstilling om Konkurrence, eller hvis i Tilfælde af Uenighed indenfor Udvalget et Fakultetsmedlem fremsætter Krav derom, og i begge Tilfælde $\frac{1}{3}$ af Fakultetets tilstedeværende Medlemmer slutter sig dertil«.

Det vil heraf ses, at der herved fæstnes Bestemmelser, der, hvis de havde været gældende i 1915, vilde have gjort Afskærelsen af en Konkurrence endnu mere juridisk uholdbar.

Den 18—9—15 afgik Prof. Anton Thomsen ved Døden, efter kun at have været Professor i 3 Måneder.²⁾

Den 22—9—15 anmodede Ministeriet om en Udtalelse angående Embedets Besættelse. Den 28—9 udtalte Fakultetet, at der vilde hengå nogen Tid, inden Embedets Besættelse kunde finde Sted, hvorfor Konsistorium anmodedes om at indhente Ministeriets Bemyndigelse til »at Prof. emer. Dr. Høffding, der havde erklæret sig villig dertil, under Vakancen holdt Forelæsninger over filosofisk Propædeutik, foreløbig for Oktober Måned«.³⁾

Den 4—10—15 udtalte Fakultetet sig om Sagen:

Et Flertal på 11 Medlemmer (Erslev, Kroman, H. Møller, Friis, H. Pedersen, Vilh. Andersen, A. Lehmann, Vedel, Olrik, Sandfeld-Jensen og Grønbech) mindede om, hvordan Forholdene lå ved forrige Vakance, hvor de 5 Ansøgere ikke kunde komme i Betragtning, således at Drøftelsen samlede sig alene om Dr. Starcke og Dr. Thomsen, idet Stillingen ikke siden var undergået nogen væsentlig Forandring, udover at mag. Rubin havde vundet den filosofiske Doktorgrad: »Dette kan muligvis siges at have ført ham frem i Linie med Dr. Kuhr, men heller ikke mer«.

¹⁾ Univ. Arbog. 1915--20. IV. S. 23—27.

²⁾ Berl. Tid. 18—9—15. »Prof. Høffding om Anton Thomsen«.

³⁾ Smst. S. 199.

»I hvilken Grad man gik ud fra, at Valget alene stod mellem Dr. Starcke og Dr. Thomsen, fik et skarpt Udtryk deri, at Fakultetet en Tid mente det rigtigt at foreslå en Konkurrence mellem disse to, og da Prof. Thomsen nu er død, forekommer det Fakultetets Flertal at være den eneste naturlige Løsning, at man indstiller Dr. Starcke. Overfor denne ytrede Konsistorium i sin Tid Betæneligheder på Grund af hans Alder, og det var det, der førte Fakultetets ene Halvdel bort fra Tanken om en Konkurrence. Var dette Aldershensyn end forståeligt, da der overfor Dr. Starcke stod en yngre Videnskabsmand med en betydelig Produktion, synes det ikke at kunne tillægges væsentlig Betydning, når der nu kun er Tale om Medansøgere, som hele Fakultetet så ubetinget har sat i anden Linie. Jævnside hermed udtalte vel Fakultetets ene Havdel en såre nedsættende Dom om Dr. Starckes videnskabelige Produktion; overfor dette skal man dog nøjes med at henvise til, hvad der der fra modsat Side anførtes i Fakultetets ovennævnte Skrivelse, og dertil yderligere minde om den Værdsættelse af Dr. Starckes Virksomhed, både videnskabelig og pædagogisk, som foreligger i en Udtalelse af 28 ansete Mænd udenfor Universitetet«.

(Disse 28 ansete Mænd var: Dr. phil., Viceskoledirektør Niels Bang. Dr. phil., Rektor Henrik Bertelsen. Dr. phil., Rådstuearkivar Villads Christensen. Fængselsdirektør Thorkil Fussing. Dr. phil. M. J. Goldschmidt. Direktør, Overretssagfører Niels Hjort. Overretssagfører Anders Hvass. Underbibliotekar J. C. Kall. Højesteretsassessor M. V. Kirketerp. Grosserer A. Peschcke Køedt. Dr. phil., Folketingsmand Eduard Larsen. Mag. art. Emmanuel Larsen. Professor, Skolekonsulent N. A. Larsen. Dr. phil., Overbibliothekar Sofus Larsen. Dr. phil., Direktør for Nationalmusæet M. Mackeprang. Cand. mag., Forfatter Sophus Michaelis. Dr. phil. J. C. Norman. Folketingsmand N. Neergård. Prof., Dr. phil. Hans Olrik. Rektor J. E. Olsen. Læge Gustav Ottesen. Forstander for Blindeinstituttet J. Plesner. Prof., Dr. phil. F. Rønning. Overlæge v. St. Josephs Hospital Vilh. Saxild. Cand. polit. Carl Thalbitzer. Prof., Dr. med. C. A. Tscherning. Prof., Dr. phil. Fr. Weis. Prof. Vilh. Østergård. Forfatteren Jeppe Akjær).

Heroverfor udtalte et Mindretal på 8 Medlemmer (Gertz, Jespersen, Heiberg, Jónsson, Buhl, Dines Andersen, Dahlerup og Drachmann), at de forrige Gang udtalte sig mod Dr. Starcke, ikke blot p. Gr. af hans Alder, men også p. Gr. af Beskaffenheden af hans videnskabelige Arbejder. »Den Dom om disse, der

blev afgivet i Fakultetet af *de Sagkyndige, som vi anser for bedst i Stand til at bedømme deres videnskabelige Værdi, har afgørende bestyrket os i vort Skøn.* at Dr. Starcke i hvert Fald på ingen som helst Måde kan betragtes som selvskreven til det ledige Professorat«.

»Når vi i sin Tid gik med til at foreslå Konkurrence mellem Dr. Thomsen og Dr. Starcke, lå deri ingen som helst Anerkendelse af Dr. Starckes videnskabelige Kvalifikationer; vi gjorde det kun, *fordi vi mente at være nødt dertil af Hensyn dels til Universitets Retsregler, dels til den store Minoritet i Fakultetet.* Vi kan derfor ikke deri se nogen Grund til nu at indstille Dr. Starcke.

Mellem de yngre Videnskabsmænd, der kan tænkes at aspirere til et Professorat i Filosofi, er der ingen, hvis Produktion er omfangsrig nok til, at man derefter med Sikkerhed kan bedømme hans Kvalifikationer, medens der er flere, om hvem man kan vente, at de vil kunne vise sig Stillingen voksne. Vi finder derfor, at der *foreligger* det i Universitetsfundatsens § 40 forudsatte Tilfælde, hvor Konkurrence er påbudt, og foreslår, at der, efter at Posten er opslået vakant, afholdes en sådan, med Til kaldelse af sagkyndige udenfor Fakultetet.

Den Udsættelse af Afgørelsen, som en Konkurrence vil foranledige, behøver ikke at medføre nogen Ulempe for Årets Russer, da *Prof. Høffding har tilbudt sin Hjælp* ved Rusforelæsninger dels således, at han i den første Måned overtager alle 4 Timer, dels således, at han derefter holder Forelæsning 2 Gange om Ugen, medens Dr. Kuhr læser de 2 andre Timer og afholder Examinatorer og Examen«.

Heroverfor udtalte den første Gruppe, »at ligeså rimeligt det kunde være at afholde en Konkurrence mellem Dr. Starcke og Dr. Thomsen, når Fakultetet ikke på Grundlag af den fra begge disse foreliggende store videnskabelige Produktion kunde nå til et enigt Skøn om, hvem af dem der var at foretrække, *lige så upåkrævet synes en Konkurrence at være mellem Dr. Starcke og nogle unge Videnskabsmænd, blandt hvilke Fakultetet for få Måneder siden kun kunde karakterisere den mest fremtræden-*

de som »lovendc«. Som Stillingen nu er har heller ingen af de nærmeste Sagkyndige i Fakultetet kunnet anbefale en Konkurrence — —«. »En Konkurrence vil medføre, at Besættelsen af det ledige Professorat udskydes til henimod Slutningen af Universitetsåret. Mindretallet har derfor til sin Indstilling været nødsaget til at føje et Forslag om en midlertidig Besørgelse af Filosofikumundervisningen, medens en sådan vil blive overflødig efter Flertalsindstillingen, da Dr. Starcke næsten umiddelbart efter sin eventuelle Udnævnelse vil kunne optage Rusundervisningen. Det synes tillige noget betænkeligt at overdrage en af dem, der søger om Professoratet, at deltage i Undervisningen, og det må stærkt betones, at den lange Vakance i Professoratet i alt Fald vil være en stor Ulempe overfor de andre Pligter, der påhviler de filosofiske Professorer«.

Senere tiltraadtes Mindretallets Forslag om Konkurrence af Prof. Nyrop og Prof. Paludan, hvoraf den sidste dog tog Forbehold overfor Enkelthederne i Mindretallets Motivering.

Efter at Fakultetets Flertal således havde indstillet Dr. Starcke og Mindretallet anbefalet Konkurrence, fandt Konsistorium d. 20—10—15, at der som Sagen nu forelå burde *afholdes* Konkurrence.

Den 10—11 opslog Ministeriet Embedet ledigt, og der blev da udskrevet Konkurrence mellem Ansøgerne: Dr. A. Dam, mag. art. A. Hansen, Dr. V. Kuhr, Dr. E. Rubin og Dr. C. N. Starcke.

I Konkurrencens Bestemmelser bestemtes, at der skulde tages Hensyn til a) de pågældendes videnskabelige Publikationer og hidtidige Uddannelse, og b) Udfaldet af en Prøve, bestående dels af en skriftlig, dels af en mundtlig Del.

Mellem Fakultetet og Konsistorium var der Uenighed om hvorvidt Dekanen, Prof. Dines Andersen, der skulde lede Konkurrencehandlingen, skulde have Stemmeret i Dommerkomitéen,

idet Fakultetet og han selv mente, at han som filosofisk usagkyndig, (Prof. i indisk-østerlandsk Filologi), ikke burde have Stemmeret, medens Konsistorium mente, at han burde have Stemmeret, i Lighed med hvad f. Eks. Dekanen indenfor det medicinske Fakultet har.

Til Konsistoriums Standpunkt sluttede sig derefter Mindretallet, og Ministeriet bestemte, efter Konsistoriums Indstilling, at Dekanen fik Stemmeret i Dommerkomitéen. Prof. Dines Andersen havde ved begge Vakancer stemt imod Dr. Starcke.

Dommerkomitéen kom til at bestaa af følgende Medlemmer: 1) Fra Fakultetet: Prof. Kroman, Wilkens og Lehmann, 2) udenfor Universitetet: Prof. emer., Dr. H. Høffding og Skoledirektør, Dr. N. Bang, samt 3) de to udenlandske Lærde: Prof. E. Liljeqvist fra Lund og Prof. Arne Løcken fra Oslo.

Konkurrencen bestod af en skriftlig Opgave (8—1 til 29—2—16), og 3 Prøveforelæsninger, (d. 3—4, d. 5—4 og d. 7—4.)

Den 8—4—16 udtalte Dommerkomitéen, efter en Indledning om de øvrige 3 Deltagere, hvori udtaltes, at de ikke kunde komme i Betragtning: »Indenfor Komitéen kom Diskussionen derfor til at dreje sig væsentlig om de to Ansøgere Dr. Kuhr og Dr. Starcke. Komitéen har ved Bedømmelsen af disse delt sig i et Flertal og et Mindretal.

Et Flertal på 6 Medlemmer (Liljeqvist, Løcken, Bang, Kroman, Wilkens og Lehman) ønskede at udtale: »skønt vi har ikke uvæsentlige Betæneligheder m. H. t. både Dr. Kuhr og Dr. Starckes Kvalifikationer til Posten, mener vi dog at turde anbefale, at en af dem overtager det ledige Professorat. Vi mener endvidere, at af Hensyn til Dr. Starckes Produktion fra tidligere År og til hans utvivlsomme Evner som Docent, bør Valget falde på ham. Da der imidlertid sikkert i den nærmeste Fremtid (i hvert Fald inden 2 Års Forløb) atter vil blive et Professorat i Filosofi ledigt, henstiller vi, at Dr. Kuhr allerede nu ansættes som midlertidig Docent, indtil han kan overtage det nævnte Professorat.

Et Mindretal på 2 Medlemmer (Høffding og Fakultetets Dekan) indstiller, at Dr. Kuhr ansættes i det ledige Professorat

og ser sig ikke i Stand til at tiltræde Flertallets Standpunkt overfor Dr. Starcke«.

Den 11—4—16 udnævntes derefter Dr. C. N. Starcke til Prof. i Filosofi.

Resumé af Begivenhedernes Gang: Ved Prof. Høffdings Afgang stod Stemmerne 12 mod 11. Til Trods for Fundatsens Retsregler blev der *ikke* Konkurrence. Ved Prof. Thomsens Død stod Stemmerne 11 mod 10, og nu fandtes Tvivlstilfælde at foreligge, og der *blev* afholdt Konkurrence.

Denne Vilkårlighed viser, hvad Prof. Høffding heller aldrig har lagt Skjul på, at det mere galdt om at holde Dr. Starcke ude fra Universitetet, end at få Dr. Thomsen (og senere Dr. Kuhr) ind. Den Vilje, som der nødvendigvis må ligge bagved sådanne Tildragelser, må have været dels målbevidst og dels udholdende. I Dommerkomitéens Afstemning ses denne Vilje isoleret, og Viljen var Prof. Høffdings.

Nu ved jeg godt, at der foruden denne fandtes et helt Komplex af andre Årsager, der gjorde Modstanden så meget stærkere. Jeg ved også godt, at det ikke er Prof. Høffding, der har skrevet eller informeret alle de skammelige Artikler og Smædeskrifter, som så Lyset i hine Dage, — men, hele denne Presseaktion byggede på og opererede med Prof. Høffdings Autoritet.

Dr. Starcke havde mange Uvenner, som han havde vundet sig gennem sit Arbejde for sine politiske, pædagogiske, frimureriske og videnskabelige Meninger. Af disse var, ved Skæbnens Spil, et stort Antal repræsenteret i Konsistorium, medens ingen af dem, der var stemt for hans Ansættelse, havde Sæde deri. Men jeg tør hævde, at der havde aldrig rejst sig nogen Modstand imod Dr. Starckes Ansættelse, hvis ikke Prof. Høffding med sin Autoritet og store Indflydelse havde rejst og vedligeholdt denne Modstand. Dette vides positivt fra en Række Meddelelser, som blev min Far til Del, men som det ikke her er Stedet at offentliggøre, da jeg mener, at det tilstrækkelig kan læses ud af de officielle Aktstykker.

Den Gruppe i Fakultetet, der dømte og stemte imod Dr. Starcke, udtaler selv, at dens Skøn afgørende er bestyrket ved

den Dom, der i Fakultetet blev afgivet af de Sagkyndige, som de anså for bedst istand til at bedømme Ansørgernes videnskabelige Arbejder, — og dette var i første Række Prof. Høffding.

Denne Gruppe bestod for en stor Del af højt ansete Videnskabsmænd, der imidlertid ikke var specielt filosofisk Fagkyndige¹⁾, hvorfor de for en væsentlig Del måtte lade Deres Dom bero på en Autoritet, som de havde Tiltro til, så meget mere, som enkelte af disse Videnskabsmænd senere måtte indrømme, at de ikke havde læst den Mands Arbejder, over hvilke de ved deres Navn havde været med til at fælde så nedsættende en Dom. Betydningen og Vægten af denne Dom skal jeg nedenfor komme tilbage til.

For at undgå Udseendet af, at det er noget, jeg selv har fundet på, at der mod Dr. Starcke var rettet en Virksomhed, som syntes at gå ud over den faglige Begrundelse, skal jeg, blandt et større Antal Udtalelser, meddele nogle enkelte, uden at jeg dog i et og alt ønsker at gøre de citerede Ord til mine.

»Professoratets Besættelse førtes på en for Universitetet lidt smigrende Måde og fulgtes af en for Universitetet uværdig Pressekampagne i den politiske Dagspresse«. — »Stemmerne stod flere Gange lige, men da Afgørelsen blev truffet, blev der begået den Uretfærdighed, at motivere Valget med, at Dr. Starcke var for gammel«. (»Det filosofiske Professorat«. Østsjællands Folkeblad 19—9—15).

»Med almindelig Glæde og Tilfredshed har Offentligheden modtaget Meddelelse om Udfaldet af Konkurrencen om det filosofiske Professorat. Dr. Starckes Sejr er en Sejr for Retfærdigheden, en Sejr over en småtskåren Klikers Forfølgelse, Nid og Nag, en enkelt Mands Sejr, vunden alene i Kraft af egen personlig Dygtighed og Overlegenhed i en Kamp, hvor han kun anvendte ridderlige og åndelige Våben mod Klikens tidt smudsige og oftest lavtliggende Angreb«. (»Starcke udpeget som Professor«. Ålborg Amtstidende 10—4—16).

»Den offentlige Mening vil for en Gangs Skyld lægge Mærke

¹⁾ Univ. Årbog. 1915—20. S. 204. 2det og 3die Stykke.

til denne Begivenhed indenfor Universitetets Mure. Den kaster et Strejflys over Forhold og Tilstande i dette Land, som det er nyttigt at følge med Opmærksomhed. Den viser os en lille arrogant Klike, stærk ved sit Sammenhold, stejl i sit Had«. (»Klikens Nederlag«. Esbjerg Avis 11—4—16).

»Efter den igår aflagte Prøve at dømmе, må det i Virkeligheden synes mærkeligt, at denne Konkurrence ikke har kunnet undgås. i den Grad viste Dr. Starcke sig sine unge Medbejlere overlegen. Det er beklageligt, at det filosofiske Fakultet ved en sådan Professoratbesættelse ikke kan undgå endog blot Skinnet af at lade sig påvirke af Klikehensyn«. (»Konkurrencen om det filosofiske Professorat«. Krist. Dagblad 4—4—16).

»Ved vort hjemlige Universitet trives Klikevæsenet så frodigt som ved nogen anden »Institution« her til Lands, og det vil sige en Del«. — »Da Starcke søgte Høffdings Professorat, var Høffding imod hans Ansættelse, og Kliken var imod ham«. (»Starcke og en anden Filosof«. Østsjæll. Folkeblad 11—4—16).

»Dr. Starcke har taget alle Angrebene roligt og overlegent; man har fra ham ikke hørt et bittert eller nedsættende Ord om hans Konkurrenter; han har bevaret en værdig Tavshed overfor alle Insinuationer og Uforsømmetheder. Også dette vil skabe Sympati for ham, nu han går ind til sin Professorgerning«. (»Kampen mod Dr. Starcke«. Østsjæll. Folkeblad 16—4—16).

»Men trods al åbenlys og skjult Modstand lykkedes det ham at nå sit Mål. Kun to af hans Modstandere holdt ud til det sidste og stemte imod hans Indstilling.« (»Den ny Professor«. Næstved Tidende 9—4—16).

Om Aftenen d. 9—5—16 holdt Studenterne en Fest i Studenterforeningen for Prof. Starcke, ved hvilken den ene af de udenlandske Dommere, Prof. E. Liljeqvist fra Lund, holdt en Tale, hvori han særlig fremhævede den grundlæggende Betydning indenfor Sociologien, som Prof. Starckes Bog »Die primitive Familie« havde haft. Talen vakte en Del Opmærksomhed. »Prof. Liljeqvist udtalte, at der i Sverige ikke vilde have været Skygge af Tvivl om Prof. Starckes Overvægt blandt hans Konkurrenter,

idet man der kun lagde Vægt på den videnskabelige Dygtighed«. (»Festen for Prof. Starcke«. Hovedstaden 10—5—16).

Prof. Høffding skriver i sine »Erindringer« S. 259: »Da Starckes Udnævnelse forelå, ønskede jeg ham i venlige Ord Held og Lykke i hans nye Stilling«. Prof. Høffding må her huske forkert. Udnævnelsen forelå den 11te April, og Prof. Starcke modtog først Prof. Høffdings Brev den 11te Maj. Dette Brev er dateret den 10—5—16, og således afsendt om Aftenen på den Dag, hvor Referatet af Festen havde stået i Aviserne om Morgen. De venlige Ord om Held og Lykke danner da også i Brevet kun Indledningen til en Udtalelse om, at hele Dommerkomitéen egentlig havde været enig med Prof. Høffding i Bedømmelsen af det, han havde ment var Hovedsagen, nemlig den skriftlige Opgave, og at han derfor havde stemt imod Dr. Starcke.

At en skriftlig Opgave, der udarbejdes i en Konkurrences korte Tidsrum, kan indeholde svage Partier, er lige til. Men at den skulde have været af den Art, at den fuldstændig diskvalificerede sin Mand, lyder mærkeligt, når 6 sagkyndige Dommere mod 1 sagkyndig Dommer indstiller dens Forfatter til Professoratet, samtidig med at de udtaler sig anerkendende om den Ansøger, som de betragter som Nr. 2. Jeg ved da også, at Prof. Kroman om denne Afhandling har udtalt, »at han var forbavset over, i hvor høj Grad den viste, at Dr. Starcke havde formået at holde sig á jour i Filosofien, ikke blot hvad Hovedværkerne angår, men selv de mindste Specialafhandlinger havde han Kendskab til«.

Prof. Høffding skriver i sin Bog S. 259: »Et af de udenlandske Medlemmer sagde til mig: »Jeg kan ikke stemme mod den gamle Mand.« Han vilde helst have stemt for en af de yngre, men opgav det, vistnok under Indflydelse af de Forhandlinger, der mellem Møderne førtes indenfor Majoriteten«.

Jeg kan ikke tænke mig, at vedkommende udenlandske Medlem har udtalt eller ment dette. For det første er det stik imod Konkurrencebetingelsernes § 2, hvori siges, at der *kun* må tages Hensyn til de pågældendes videnskabelige Publikationer og hidtidige Uddannelse, samt til Udfaldet af Prøven. Dette var yderligere blevet understreget af Fakultetet på Foranledning af en

Skrivelse fra Dr. Starcke, hvori denne anmodede om, at det måtte blive Censurkomitéen tilkendegivet, at Hensynet til hans Alder ikke måtte øve nogen Indflydelse på Bedømmelsen.¹⁾ For det andet er det næppe tilbørligt at formode, at en udenlandsk Videnskabsmand, der tilkaldes som sagkyndig og uvildig Dømmer, skulde lade sin Stilling være bestemt af »Indflydelser« o. s. v. imod sit saglige Skøn, som han ene var kaldet for at afgive.

Da Prof. Høffding har ment at måtte fremkomme med denne Indiscretion, må det være mig tilladt at minde ham om en anden Episode vedrørende en af de udenlandske Dommere. Hvorvidt det drejer sig om den samme ved jeg ikke.

Det er, fra den mest autentiske Side, blevet min Far fortalt, at efter den første Prøveforelæsning om »Positivismen«, hvor han var sidste Taler, lige efter at Dommerkomitéen var kommet ind i Dommernes Værelse, ytrede Prof. Høffding: »Var det ikke gyseligt?«, hvortil en af de udenlandske Dommere bemærkede: »Nej, Prof. Høffding, det var det ikke, for jeg skal sige Dem, at var den Forelæsning blevet holdt i Paris, så havde Auditoriet ligget fremover Bænkene af Begejstring, og hele Byen havde flagget til hans Ære«.

Den Række nedsættende Bemærkninger, der af den Høffdingske Gruppe fremsattes under den første Vakance²⁾, bærer af tekstkritiske og andre Grunde stærke Spor af, at være udarbejdet af Prof. Høffding. Hvis denne Dom havde haft objektiv Gyldighed, vilde C. N. Starcke videnskabelig set have været en død Mand. At han ikke blev slået overende i det Stormløb, han var ude for, tyder på, at der har været holdbarere Stof i hans Arbejde, end hans Modstandere syntes at mene.

Prof. Høffding hentyder i »Erindringer« S. 259 til det Forsøg, der i 1916, væsentlig af den Thomsenske Kreds, blev gjort på at ramme Prof. Starcke gennem Angrebet på hans Lærebog i Psykologi (Gyldendal 1916) og synes at mene, at dette Angreb retfærdiggjorde hans Stilling under Professorstriden. Da denne Sag er et helt Kapitel for sig, og Prof. Høffding ikke ses at

¹⁾ Univ. Arbog. 1915—20. S. 204—205.

²⁾ Smst. 1914—15. S. 567—568.

have haft noget med denne Affære at gøre, skal jeg ikke her komme udførligt ind på Spørgsmaalet. Det, som ved Siden af den metodiske Pressekampagne gjorde Indtryk på Offentligheden, var de kritiske Bemærkninger, som Prof. A. Lehmann fremkom med i »Politiken« d. 20—10—16. Kun synes jeg, at det har en vis historisk Interesse at oplyse, at Prof. Lehmann ved en senere Lejlighed, hvor han spurgtes derom af Prof. Starcke, måtte indrømme, at han ikke engang havde læst Halvdelen af Bogen, men støttede sig til et Skrift, hvis Karakter jeg ikke nærmere skal karakterisere, men nøjes med at henvise til den Karakteristik der findes i Prof. Starckes Pjece: »Kritiken af min Psykologi. Svar til mine Kritikere«.¹)

Jeg kender ingen Filosof, der ikke er blevet kritiseret af andre Filosofer. At Prof. Starcke gjordes til Genstand for Kritik, er ikke det, jeg har noget at indvende imod. Det, jeg derimod har noget at indvende imod er dette, at Kritiken ikke var loyal. Der er til Dato ikke herhjemme givet en samlet loyal Kritik af Prof. Starckes »Psykologi«, bortset fra en Kronik af Dr. Axel Dam.²) Ingen står sig ved at blive bedømt alene for sine svage Sider. Selv Prof. Høffding og hans Arbejder vilde ikke kunne stå sig derved. Og det mærkelige er, at der fra forskellige Sider er hævdet en ganske anden Opfattelse af denne Bog.

»Som særlig fortjenstfuldt ved denne del bør fremhæves, at forfatteren søger at få frem enheten i bevissthetslivet i al dets skiftende mangfoldighed. De fleste psykologer er så optat av at bestemme og forklare enkeltheterne, at de glemmer helheten og sammenhængen, sjælelivet falder fra hinanden i mange forskjellige slags »liv«, hvis sammenhæng man litet får øie på. I denne henseende betegner prof. Starckes fremstilling av psykologien et frugtbart fremskridt«. — »I det hele tat er prof. Starckes bok et meget interessant verk, som det lønner sig umaken at arbeide sig igjennem«.³)

»For Starcke var H e l h e d e n bestandig den Realitet, han vendte tilbage til. Sjælen var den eksisterende Virkelighed, som

¹) Gyldendal. 1916. S. 13, 14, 15.

²) »Hovedstaden«, 26—11—16.

³) »Tidens Tegn«, Kristiania. 15—10—16.

han ikke tabte af Syne, fordi han var klar over, at den var Udgangspunktet og det, vi måtte vende tilbage til, om vi skulde få vore Spekulationer til at stemme. For ham galdt det, som han har skrevet i en af sine Bøger, at forklare ikke at bortforklare Virkeligheden.

Tiden var imod ham. Man vilde i Erasmi Montani Land slå ham for Panden med Syllogismer, og man hagede sig fast i Unøjagtigheder i Udtryk og »Selvmodsigelser« i Ord, som stykkevis var revet ud af den Sammenhæng, hvori de hørte hjemme

— En Imødegåelse fra Starckes Side, »Kritiken af min Psykologi«, hvori han (altfor mildt i Forhold til Angrebets Uforkammethed og Arrøngance!) gav Forklaringer og foreholdt Angriberne at se på Helheden og bedømme Psykologien der ud fra, talte for døde Øren.

Havde Starcke da Ret?

Der kan i enhver Psykologi findes »Sagforhold«, der kan kritiseres, større eller mindre »Misforståelser« (Angribernes Bøger er fulde af dem).

Men Starckes Psykologi er den interessanteste Fremstilling af Sjælelivet som er skrevet på Dansk i vor Tid, fordi den giver det rigeste Udsyn og åbner de største Horisonter.¹⁾

De ældre Arbejder, som Fakultetsflertallet søgte at reducere, er det værd at se belyst gennem en lille Række Udtalelser.

Bogen om »Die primitive Familie«²⁾, hans navnkundigste Arbejde, omtales overhovedet ikke med et Ord i Flertallets Votum³⁾, tiltrods for, at det vel er den Bog, der har skaffet ham mest Anerkendelse uden for Landets Grænser, idet Bogen er oversat på de fleste europæiske Sprog.

Om dette »fortrinlige kritiske Arbejde« (Høffding: Etik. 1905. S. 67), skriver Prof. Høffding 1888 i »Tilskueren« S. 788: »Dr. Starckes Skrift, som bygger på et overordentlig grundigt Kendskab til det foreliggende Materiale, og som bærer Vidnes-

¹⁾ Mag. A. Thuborg. »Tilskueren«. 1926. S. 237—244.

²⁾ Brockhaus. 1888.

³⁾ Univ. Arbog. 1914—15. S. 567, 568.

byrd om kritisk Ævne og sundt psykologisk Blik, vil ganske sikkert komme til at indtage en betydelig Plads i Litteraturen om det interessante Emne det behandler. Det forsmår de ydre Tillokkelser, der for mange kunde have ligget i de pikante Træk og underholdende Småhistorier, som Æmnet og Kilderne frembyde i rigelig Mængde. Det er nøgternt og strengt i sin Form, men tiltrækkende og lærerigt for den, der vil orienteres i Æmnet o. s. v.«.

Og smst. S. 795: »Skønt jeg har savnet noget i mine Øjne betydningsfuldt i Dr. Starckes Bog, skilles jeg dog fra den med fuld Anerkendelse af den Grundighed og Skarpsindighed, hvorom den vidner. Kun ufuldkomment har jeg i denne Anmeldelse kunnet antyde den Rigdom af Enkeltundersøgelser, som Bogen indeholder. Den er udkommet på Tysk, fordi en så speciel Undersøgelse ikke kunde gøre Regning på tilstrækkelig mange Læsere i vort Modermål. Men denne Omstændighed bør ikke udelukke Forfatteren fra tilbørlig Anerkendelse fra hans L a n d s m æ n d«.

Hans Doktordisputats om Ludwig Feuerbach¹⁾ omtales heller ikke specielt i det nævnte Fakultetsvotum. Om denne Bog skrev den fremragende Feuerbach-Kender, Prof. Bolin, »at denne Bog er overordentlig bemærkelsesværdig, fordi der herved for første Gang gives en Fremstilling af Feuerbachs Filosofi i sin Helhed, og skildret med Henblik på en væsentlig Side af denne, hvorved den kommer til at fremtræde i en Betydning, som man hidtil ikke havde været opmærksom på«²⁾

Prof. Carneri skriver om samme Bog: »Enhver Ven af sand Filosofi vil føle sig taknemmelig overfor Forfatteren af den foreliggende Bog«. — »Dette vanskelige Arbejde har Forfatteren af den foreliggende Monografi taget op, og, så vidt vi kan se, løst på en glimrende Måde«.³⁾

Endvidere kan henvises til Friedrich Engels' indgående Omtale i *L'Ère Nouvelle* 1894 S. 441 ff. og til Universitetets Festskrift Nov. 1926. S. 130.

¹⁾ Thårup. 1883. Tysk Udg. (Ferd. Enke). 1885.

²⁾ Die Gegenwart. 1885. S. 360.

³⁾ Kosmos. 1885. S. 469—473.

I Fakultetsudtalelsen hedder det: »hans vistnok bedste Arbejde (om Skepticismen¹) lider af en tung og dogmatisk Behandling af Problemerne og en Mangel på historisk Nøjagtighed, der gør Diskussionen vag og ufrugtbar« (S. 567).

I »Tilskueren« 1891 og i »Mindre Arbejder« I. 1899 skriver Prof. Høffding om den samme Bog:

»Dr. Starcke er vel kendt i den filosofiske og sociologiske Litteratur. Foruden sin Doktordisputats om Ludwig Feuerbach har han udgivet en Undersøgelse om »den primitive Familie«, der nu foreligger både paa Tysk, Engelsk og Fransk, og som jeg i sin Tid har anmeldt i »Tilskueren« og en Afhandling om »Etikens teoretiske Grundlag«, der er optagen i 6. Række af Videnskaberne Selskabs Skrifter. I det foreliggende Skrift har Forfatteren gjort store Fremskridt i Fremstillingsevne. Man får af Bogen et velgørende Indtryk af selvstændig Tænken og af en ædruelig og dog varmhjertet Opfattelse af det menneskelige Liv og dets Vilkår.«²)

»Forfatteren giver så meget godt, at vi naturligt ønsker mere, især da det vilde stemme med den veludtænkte Plan.«³)

»Fortræffelig og, så vidt jeg ved, ny, er den Belysning i hvilken Pascals Skepticisme stilles.«⁴)

I Fakultetsudtalelsen reduceres også »hans nyeste Arbejde« (Personlighedens Moral⁵), »det er således ikke lykkedes ham at forene den meget populære Fremstilling med en virkelig Drøftelse af Problemerne«. Ved at se bort fra dette Skrift som videnskabeligt, opnås det, at man kan udtale, at han »i henvend en Snes År ved ydre Forhold har været forhindret i at beskæftige sig alvorlig med videnskabeligt filosofisk Arbejde«. (S. 567). (Dr. Starcke var fra 1899—1911 Leder af »Det danske Selskabs Skole«, hvor han prøvede og gennemførte de pædagogiske Idéer, som nu optager Sindene i moderne Skolekredse).

¹) Frimodt. 1890.

²) »Mindre Arbejder«. I. S. 16.

³) Smst. S. 17.

⁴) Smst. S. 22.

⁵) Gyldendal. 1912.

Om denne Bog udtaler Prof. Starckes senere Kollega, Prof. Dr. V. Kuhr: »Medens Akcenten tidligere var lagt på Individets Stilling indenfor Samfundslivet, udvikles der her en virkelig »Personlighedens Moral«, hvortil den tidligere Lære om en »indre Autoritet« danner et naturligt Tilknævningspunkt; og den udvikles med en indtrængende og næsten suggestiv Veltalenhed og med en Aktualitetens Kraft, der adskiller sig stærkt fra de tidligere Skrifter langt mere teoretisk-akademiske Tilsnit.«¹⁾

Om den samme Bog udtaler Prof. Starckes Efterfølger, Prof. Jørgen Jørgensen: »Selv om jeg altså ikke kan se, at Prof. S. har løst det etiske Problem i »Personlighedens Moral«, kan jeg dog ikke noksom fremhæve dette Værks Betydning. — For det første på Grund af den principielt rigtige Opstilling af Problemet, som Prof. S. her er nået til. — — Dernæst må jeg fremhæve Prof. S.'s Bog på Grund af dens klare Gennemgang og Kritik af de vigtigste etiske Teorier i vor Tid«.

»Af Interesse for danske Læsere er også den skarpe og træffende Kritik af Prof. Høffdings Etik, der, som Prof. S. bemærker, »ikke gør en Begrundelse af Etiken mulig, men er en Ophævelse af alle Forsøg på at begrunde den«.

»Prof. Starcke viser sig i det hele taget i denne Bog som en selvstændig og kritisk Tænkner, der er godt inde i Hovedstrømningerne i den nyere og nyeste etiske Forsken og derfor må anses for at være vel rustet til at overtage Professoratet i Etik ved Københavns Universitet.«²⁾

Angående de Skrifter, som Prof. Høffding har skønnet ikke burde omtales i Artiklen i »The Monist«, skal jeg anføre følgende:

»Videnskaben og Kulturudviklingen«³⁾ omtales af Prof. Kuhr som »hans instruktive og særdeles overskuelige Fremstilling«⁴⁾,

¹⁾ Univ. Festskrift Nov. 1926. S. 135.

²⁾ »Prof., Dr. phil. C. N. Starcke som Filosof«. Spectator. 1916. S. 421 —424.

³⁾ Gyldendal. 1919. Det XIX Årh.

⁴⁾ Univ. Festskrift. Nov. 1926. S. 136.

og videre udtaler denne: »Men en Særstilling indenfor sin samlede videnskabelige Produktion tillagde han med Rette det Arbejde fra disse År, om hvilket han selv har udtalt, at det var »skrevet med hans Hjerteblood«, og som virkelig også bærer Vidne om en stærk personlig Medleven med sit Emne: Baruch de Spinoza (1921. Tysk Overs. 1923). Hvad der giver dette Skrift dets ejendommelige og fuldt berettigede Position indenfor den næsten uoverskuelige Spinozalitteratur, og hvad der ved dets Fremkomst på Tysk skaffede det megen anerkendende Opmærksomhed, er den fuldtud originale Måde, hvorpå Starcke fremdrager Spinoza's jødiske Natur og Opdragelse og hele hans dermed nøje sammenhængende Livsbetragtning som »den alt overvejende Forklaring på hans Livsførelse og Tænkning«. Selv hvor man ikke har kunnet slutte sig til denne Opfattelse, ved hvis Gennemførelse »alle formale Begreber i den spinozistiske Filosofi fyldes med et levende religiøst Indhold«, er det dog fra den kyndigst mulige Side uforbeholdent erkendt, at Starckes Opfattelse ikke hviler på vilkårlig Konstruktion, men virkelig er »læst ud af Spinoza selv«. Man har anerkendt Fremstillingens »forbilledlige Klarhed«. — ja — sammenfattet Bedømmelsen af Bogen derhen, at den »i sin Saglighed er Mønstret for en videnskabelig Monografi.«

I »Breslauer Zeitung« 3—8—1924 kaldes Bogen: »noget nyt og i sin Art grundlæggende«. — »strengt videnskabelig«. — »af uvurderlig Værdi« — o. s. v. I »Frankfurter Zeitung« 28—5—1924 skriver den berømte Spinozakender, Prof. A. Tarnarkin: »I den uhyre omfattende Spinozalitteratur indtager dette Værk en Særstilling«.

Fra fransk Side, Professorerne Renè Worms og Léon Brunschvicg, er der også fremkommet meget anerkendende Udtalelser.

I »Nye Intelligensblade« 1923, S. 54, skriver Dr. Sandelin: »Med største Interesse læser man denne klare og overskuelige, på den mest moderne Forskning grundede Fremstilling og håber, at det lille Oplag (500 Expl.) snarest må følges af et større. Det fortjener Bogen, ligesom også at blive kendt langt ud over Danmarks Grænser«.

At dette er sket, tiltrods for at Prof. Høffding end ikke nævner denne Bog i sin Oversigtsartikel på det Sted, hvor han skriver næsten en hel Side om sin egen Bog om Spinoza, er et Vidnesbyrd om, at dens Værdi er større end Prof. Høffding har skønnet.

I det hele taget spørger man sig selv, om ikke Tiltroen til Prof. Høffdings Skøn rokkes en Smule, hvis man tænker efter. Hvor er det muligt, at en Mand, der karakteriseres som Prof. Starcke er blevet det i den Fakultetsudtalelse, for hvilken Prof. Høffding bærer det moralske Ansvar, at han i Udlandet, blandt Mennesker han ikke kender, kan få en Omtale og et Ry som det, der er blevet ham til Del. Hvis Fakultetets Dom var rigtig, er det også vanskeligt at forstå, hvorledes det internationale sociologiske Selskab kunde vælge denne Mand til sin Vicepræsident og opfordre ham til at komme til Sorbonne for at holde Forelæsninger, et Forehavende; som Døden forhindrede i at blive til Virkelighed.

Ser man på disse to så vidt forskellige Bedømmelser, er der kun to Muligheder åbne: Enten er Prof. Høffdings saglige Skøn ikke værdifuldt, eller ogsaa har han forvexlet sin personlige Uvilje mod Prof. Starcke med sin videnskabelige Vurdering.

Tilbage står at søge at finde en psykologisk Forklaring på dette Forhold, uden at det dog er mig muligt at give nogen udtømmende Redegørelse herfor.

Prof. Høffding og Prof. Starcke var af Natur meget forskellige, og i Filosofien kommer vel altid Sindelaget til at give sig Udtryk. Jeg ved, at Prof. Starcke altid har vedkendt sig, og altid har kunnet sige Tak for, hvad godt han havde lært eller modtaget fra Prof. Høffding, selv efter at han var blevet mere og mere klar over Forskelligheden i den Moral de hver på sin Måde gav Udtryk for i deres Tænkning. Så sent som i 1924, da Prof. Starcke var Universitetets Repræsentant ved Kant-Festligederne i Königsberg, omtalte han i det Foredrag, han ved den Lejlighed holdt, om Kants Indflydelse på dansk Filosofi, på fuldt ud loyal Måde Prof. Høffdings Arbejder og Betydning.

Men sin Uenighed med Prof. Høffding i Moralproblemets Løsning blev han, som Årene gik, mere og mere klar over. I flere af sine Skrifter retter han derfor en Kritik mod Relativitetsmoralen.¹⁾

Jeg mindes, at min Far mente at kunne føle et tydeligt Omslag i den Stemning, hvori Prof. Høffding kom ham imøde, efter en Artikel han i 1903 skrev i Tilskueren.²⁾ Over denne Artikel skal Prof. Høffding være blevet meget misfornøjet. I denne Artikel stod, foruden en Række meget rosende Udtalelser, følgende: »Hans Stilling (Høffdings) har utvivlsomt bidraget noget til at give hans Skrifter deres Form som Forelæsningstemaer og Lærebøger; men denne grunder dog endnu langt dybere, nemlig i Beskaffenheden af hele hans Karakter. Han er Læreren, der lægger frem for sine Elever, hvad hans Forskeren har lært ham selv, og hvad han har fundet af godt hos andre; i langt mindre Grad er han Forskeren, der drøfter sin Videnskabs brændende Problemer med sine Kolleger. Hans Navn vil i ringere Grad blive bevaret som en Videnskabens Formerer end som en Lærer for det Folk han tilhørte« (S. 190). »Hans jævne og ukunstlede Natur viste sig måske aldrig tydeligere end i en vis Tone af Forbavselse, som bredte sig over hans Væsen, efterhånden som han opdagede, hvor meget han fyldte. Stundom kunde dette fremkalde et Stænk af Mistro og Bitterhed, når han mødte Kritik, men dette var kun forbigående« (S. 200).

Det er muligt, at den her fremsatte Karakteristik af Prof. Høffding ikke er træffende, men jeg har dog fra anden autoritativ Side hørt sige, at den ikke var helt urigtig.

¹⁾ F. Eks.: »Tvivlens Historie i den nyere Tid«. Tilskueren, 1891. S. 800—815.

»Samvittighedslivet«. 1894—1897. Brdr. Salmonsens, Særlig S. 707—708.

»Personlighedens Moral«. 1912. Gyldendal. S. 101—115.

»Videnskaben og Kulturudviklingen«. 1919. Gyldendal. S. 111—115.

²⁾ C. N. Starcke: »Harald Høffding«. Tilskueren, 1903. S. 189—208.

Man vil kunne mene, at hvad jeg her har samlet og fremført, ikke har Aktualitetens Interesse.

Det, som for mig har været Hovedsagen, er at søge at klare den Atmosfære, hvori min Fars Tanker og Arbejder har måttet virke, idet de fleste Mennesker er gået til Bedømmelsen af ham med en forudfattet Mening, der var bestemt af en nedsættende Kritik. Denne Myte om »Mangel på Skarphed i Tanken« o. s. v. har i de fleste Tilfælde kunnet følges tilbage til Fakultetsgruppens og Prof. Høffdings Udtalelser, men netop fordi Prof. Høffdings Kritik så sjældent havde Offentlighedens Præg, har den været vanskelig at imødegå.

Var det ikke, fordi Prof. Høffding gennem sin Artikel i »The Monist«, i for høj en Grad havde ladet sin Kritik få Fortielsen Form, og var det ikke, fordi han i sine »Erindringer« havde kaldt min, og dermed min Fars, Fremstilling for Usandhed, skulde jeg ikke i hans høje Alder have dristet mig til at forstyrre hans Fred.

Da det nu er sådan, at de forskellige etiske Standpunkter har vigtige sociale Konsekvenser, og det desuden her har drejet sig om en Sag, hvor der er gjort Forsøg på at berøve min Far hans videnskabelige Ære, har jeg ment at måtte forelægge Offentligheden det Materiale, som er nødvendigt for en nøgtern Bedømmelse.

Da endelig Prof. Høffding¹⁾ selv har udtalt, at han altid har fundet det bedst at rette, hvor han havde fejlet, har jeg med så meget større Fortrøstning ment at kunne henlede hans Opmærksomhed endnu en Gang på denne Sag.

¹⁾ »Erindringer«. S. 147.